

РЕЦЕНЗИЯ

от Райна Димитрова Гаврилова

проф. д-р, Философски факултет, СУ „Св. Климент Охридски“

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен 'доктор', професионално направление ..*Социология, антропология и науки за културата* и докторска програма *Културология (България – исторически стереотипи и съвременни европейски образи)* с автор **Иво Емилов Страхилов** на тема „**Тракийският**“ *разказ в съвременна България – стари легитимационни рефлексии или търсене на европейска принадлежност (исторически образи, културни стереотипи и идеологически конструкти)* с научен ръководител **доц. д-р Георги Александров Вълчев**, СУ „Св. Климент Охридски“.

Общо описание на представените материали

Със заповед № РД 38-118 от 19.2.2019 г. и РД 38-151 от 15.03.2019 г. на Ректора на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ съм определена за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема „**Тракийският**“ *разказ в съвременна България – стари легитимационни рефлексии или търсене на европейска принадлежност (исторически образи, културни стереотипи и идеологически конструкти)*“ за придобиване на образователната и научна степен 'доктор' в професионално направление *Социология, антропология и науки за културата* и докторска програма *Културология (България – исторически стереотипи и съвременни европейски образи)*.

Представеният от Иво Страхилов комплект материали е в съответствие със Закона за развитието на академичния състав и Правилника на СУ за приложението му.

- молба до Ректора на СУ за разкриване на процедурата за защита на дисертационен труд;
- автобиография;
- копие от диплома за висше образование (ОКС 'магистър')

- заповеди за записване в докторантура, прекъсване на обучението (поради майчинство) и за продължаване на обучението;
- заповед за провеждане на изпит от индивидуалния план и съответен протокол за издържан изпит по специалността
- протоколи от катедрени съвети, свързани с докладване на готовност за откриване на процедурата и с предварително обсъждане на дисертационния труд;
- дисертационен труд;
- автореферат;
- списък на научните публикации по темата на дисертацията;
- копия на научните публикации;
- декларация за оригиналност и достоверност на приложените документи.

Докторантът е приложил 11 публикации, включително 3 на английски език, от които 6 по темата на дисертацията (5 статии и един доклад) и 5 в научната област (две в съавторство)

Кратки биографични данни за докторанта

Иво Страхилов подготви дисертационния си труд като редовен докторант в катедра „История и теория на културата“, Философски факултет, СУ „Св. Климент Охридски“ в периода 2015-2018 г. Той е придобил бакалавърска степен в специалност Европеистика (2011) и магистърска степен в специалност Културология (2014) на СУ „Св. Климент Охридски“. В годините на обучението си в бакалавърската и докторската програма Иво е бил на обмен и специализация в различни университети във Франция, Италия и Мексико. По време на докторантската си подготовка е участвал в докторантски училища в България, Румъния и Унгария, както и в изследователски проекти на специалност Културология и на други научни институти. Иво Страхилов публикува активно и е приложил впечатляващ за млад изследовател списък от публикации, плод на оригинални научни изследвания, включително и теренни.

Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Избраната от докторанта тема за изследване е несъмнено актуална: както в контекста на преразглеждане на някои съществуващи тези в интерпретирането на Античността на Балканския полуостров, така и поради нарастващия интерес и употреби на миналото в разнообразни културни, политически и развлекателни проекти. В тази обща тенденция античното наследство и по-специално тракийското, заема особено място. От една страна, то е един от

малкото конвертируеми културни комплекси, към които има значителен професионален и публичен интерес извън границите на България и от друга, особеностите на тракийската култура подхранват любопитството и ангажимента на разнообразни общности, включително такива фокусирани върху мистичното и езотеричното. Въведението към дисертационния труд показва, че авторът си дава ясна сметка за тези обстоятелства и е формулирал цели и задачи, които да му позволят да осмисли разнородни явления. Като цяло, той разполага работата в полето на „критическите изследвания на наследството“ (Critical Heritage Studies), което предполага както „документиране на патримониализацията“, така и „по-категорични позиции“ и насочване към „невралгични точки и зони на дисонантност“ (с.5). Както той сам казва, въпросът, който формулира е как наследството съществува в различни версии – или с думите на автора „възможно ли беше да удържа концептуално множеството разкази, които се бяха навързали в терения ми дневник, в рамките на един единствен интерпретативен разказ?“ (с.13). Изследователските задачи са представени като намерение „да се обследват и картографират местата на производство на тракийското наследство, както и инфраструктурите, които поддържат неговата жизненост, като по този начин се хвърли светлина към асоциациите от хетерогенни актьори, превръщащи наследеното в наследство“, както и дейците, „които дестабилизируют или правят опити да преформулират представата за тракийското“, с особен интерес към „аргументите, с които актьорите се обосновават, легитимират своята позиция и оспорват тази на противниците си, както и ситуациите, в които споровете биха могли да бъдат утаени, за да доведат до формирането на нови колективи“ (с. 16-17).

Познаване на проблема

Изпълнението на тези задачи предполага сериозно познаване на разнообразни случаи. Дисертантът е запознат в дълбочина с общия контекст, наречен от него „проблемна ситуация“ (в теоретичните и културологичните му измерения) и, което е истински приносно – с историята и дискурсивния живот на разглежданите казуси. Приложената библиография заслужава

специално споменаване, тъй като по изчерпателност надхвърля всичко, което съм виждала до сега: стотиците използвани текстове са структурирани в раздели (Архиви и публикувани архивни материали; Публикувани интервюта, Цитирана литература, Каталози и статии от каталози, Спомени, Нормативни актове и административни документи, Публикувани стенограми, Медийни публикации, Блогове, Интернет страници) – общо 59 страници с разредка 1. Текстът на дисертационния труд потвърждава познаването и използването им.

Методика на изследването

Иво Страхилов отделя сериозно внимание както на дефинирането на полето, така и на методологията и методите, които да позволят смислено коментиране и интерпретиране. Съчетаването на позицията на критическите изследвания на наследството (споменати по-горе) със социологията на асоциациите на Бруно Латур е методологичната рамка, която му позволява да дефинира обекта на своето изследване: „начините на производство, стабилизиращите механизми и свързаните с тях дейци, които се стремят да превърнат този разказ в студена и рутинизирана утаена фактичност, както и онези места и действия, които го разколебават и поставят под въпрос“. Трябва да се отбележи, че Иво последователно се придържа към принципите на критическата антропология: той разсъждава и обяснява всеки свой избор и коментира безпокойствата си, свързани с ролята на изследователя. Методите на работа са определени като „картографиране на противоречията“ (по Латур и Вентурини) и, респективно, прилагането на четири социални карти. Запълването на тези карти се осъществява чрез теренна работа, като авторът включва тук не само наблюдението, визуалното документиране и събирането на устни свидетелства, но и документалното проучване. Трябва да се отбележи, че сред изследваните терени са не само класическите етнографски обекти, но и различни събития от типа „възстановки“, както и наблюденията му в институции и места, свързани с темата (Бюро Творческа Европа –към Министерството на културата, Париж)..

Характеристика и оценка на дисертационния труд

Първата глава на дисертационния труд – „Въведение в проблема“ – далеч надхвърля задачите на традиционния Увод и не само предлага задължителните атрибути на всеки научен труд, но в логиката на методологическите уточнения предлага един от основните приноси на дисертацията – сложната, но логична и защитена методологическа рамка, която да направи възможна изследователската работа. Втората глава продължава теоретичната рефлексия, но вече фокусирана по-конкретно върху тракийското наследство. След кратко въведение в модерните дискусии и регулативните рамки около наследството изобщо (изобретяване, перформативност, дисонантно наследство) Иво се обръща към българската ситуация. Прегледът на най-новите работи на български изследователи върху наследството е внимателен и критичен и поставя добра основа, за предстоящото картографиране. Заслужава да се отбележи умното и продуктивно осмисляне на българския опит и представянето на случаи и текстове през съвременните теоретични текстове, което позволява да се постави началото на цялостното осмисляне, търсено от автора: проследеният в разнообразни детайли случай Бузовград е представен именно като подобно „асемблиране“ на наследството именно през мрежа от дейци. Тази глава приключва с добавянето на още един аспект от сложния асембляж: проблематичното място на тракийското наследство в етническите апроприации на Балканите.

Трета и четвърта глава оформят втората част на дисертационния труд – „Официалният разказ“ – и изследват, респективно, картата на международните и на вътрешно националните обстоятелства и подходи. Трета глава вече задава теза със заглавието си „Исходна точка: Лувър“. Представената история на международните изложби на тракийското наследство и най-вече на „случая Лувър“ е първото систематична и документално представяне на историята на една важна, както ще стане ясно, особеност на културната политика в България: валоризирането ѝ на наследството през външния поглед и инструментализирането му. Богатството от писмени и устни свидетелства представлява интересна историческа реконструкция, но тя дава

и достатъчно материал за изследване на „цивилизационните стереотипи и произтичащите от тях политически действия“ (с . 144). За „сглобяването на патримониалния разказ“ са привлечени както свидетелства на участниците, български и френски, така и медийни публикации, защото според автора, публичното говорене е изключително „медиатизирано“. Събраната информация позволява да се направи наблюдението, че в официалната версия на изложбата – и съответно на тракийското наследство – се гледа като „на инструмент за реклама не само на страната, но на нейния политически елит“ (с. 179), а социалната карта показва не просто производството на наследство, а неговото разнопосочно реконфигуриране. Четвъртата глава е посветена на дебатите в България, като избраната отправна точка е не арбитражът на валидността на изказаните мнения, а ефектите от тяхното противоречиво съжителство, осветено през тезата на Иван Чалъков за предприемаческата и устояващата наука. Разгледани са поотделно гледните точки на френските експерти, на археолозите и на траколозите.

Третата част предлага двете карти на „новото наследство“, оксиморон, утвърдил се най-вече при описанието на съвременните употреби на културното наследство. Идентифицирани и описани са голям брой общности, организации и инициативи на непрофесионални любители, както аматьори изследователи, така и търсачи на мистични послания. Отделна глава (Четвърта) се занимава с проектното усвояване на наследството. Авторът нарича първата група „практическа общност“, към която аз бих добавила и работещите по проекти, защото не винаги мотивите на двете групи могат да бъдат разграничени. Двама примера, представени по-подробно – Източните Родопи и Долината на тракийските царе – са добра илюстрация. Важното наблюдение, базирано на събраните материали е, че тези усилия „отдолу“ всъщност държат активно полето на тракийското наследство, което ни връща към формулираната в началото на работата теза за наследството като процес. Четири други наблюдения намирам за добре обосновани и ценни както за изследователите, така и за занимаващите се с културни политики и проектиране: медиатизацията на изследванията; фрагментираността

както на дейностите, така и на политиките; сриналото довери в експертността и отсъствието на живите хора от проектите, експлоатиращи наследството.

Заклучението припомня изследователската цел и хипотезите, поставени в началото, и извежда наблюденията от всяка глава в обща характеристика на възприемането и употребите на тракийското наследство днес

Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Методологическите, емпиричните, историческите и социологическите приноси на дисертационния труд са несъмнени. Избраната концепция и подход за осмисляне на културното наследство в България са иновативни и позволяват първо по рода си изследване на разнороден емпиричен материал. Внимателното изследване на „казуса Лувър“ е без прецедент. Картографирането на противоречията е нов за българската изследователска традиция метод, който позволява да се постигне разбиране без оценъчност, но с убедителни изводи. Теренните материали, интервютата и снимковия материал са принос в документирането на културната история и културната политика в България; същото важи и за приложената библиография. Изводите на отделните части имат потенциал за реално влияние при оформянето на културните политики. Трябва да се отбележи, че цялата тази огромна работа, както по систематизирането на огромен материал, така и по обработването, така и разработването на теоретична рамка с адекватни изследователски инструменти е напълно самостоятелно.

Критични забележки и препоръки

Както самият Иво Страхилев посочва, първоначалните му намерения претърпяват развитие и разширяване на полето, което постига теоретичната цялост, но е довело до различна степен на изчерпателност – страниците, посветени на изложбата в Лувъра и свързаната с него френска гледна точка очевидно доминират, докато например общото образование и по-точно ролята на началното и средното училище с техните учебници като сериозен репер в картата на официалния разказ липсва. Някои от използваните понятия следва да бъдат оглеждани и

прецизирани, защото както ангажираните в организацията на изложби археолози принадлежат на „практическата общност“, така и много от изследователите организаторите на възстановки работят по проекти. И накрая, по-скоро като препоръка за бъдеща работа (или публикация) бих искала да видя някакви насоки за разработване на смислени културни и образователни политики

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В заключение, смятам че представеният дисертационният труд *съдържа сериозни научни и научно-приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката* и отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на СУ „Св. Климент Охридски“. Дисертационният труд показва, че докторантът Иво Страхилев притежава задълбочени теоретични знания и професионални умения, поради което давам своята положителна оценка и предлагам на почитаемото научно жури да присъди научна степен ‘доктор’ на Иво Страхилев.

София, 25 април 2010

.....
Проф. д-р Райна Гаврилова

»

)